

Nevenka Hacin*

70 let gimnazije v Trbovljah

*Ne tistim, ki imajo, ampak tistim, ki znajo,
je namenjena prihodnost*

70 years of the gimnazija in Trbovlje

Not those who have, but those who know have a future

Izvilleček

Gimnazija v Trbovljah je v 70 letih delovanja doživela številne organizacijske in vsebinske spremembe, ki so odražale spremembe na področju osnovnega in srednjega šolstva. Šolstvo se je spreminjalo vzporedno s spremembami v družbi in tako odražalo aktualne potrebe po izobraževanju otrok po končani osnovni šoli na državni in lokalni ravni. Zato je na delovanje gimnazije (ustanovitev, reorganizacije, število vpisanih) skoraj 50 let vplivala pomembna vloga, ki so jo Trbovlje imele kot del Zasavja (Rdeči oz. Črni revir) v času jugoslovanskega socializma na političnem in gospodarskem področju. V zadnjih 20 letih pa se je na gimnaziji zaradi spremenjene vloge Zasavja v novonastali državi povečal vpliv širšega družbenega interesa in posameznikov, in sicer s pozitivnimi (večja vloga splošne izobrazbe) in negativnimi pojavi (registriranje enakih in sorodnih programov v neposredni bližini).

Abstract

During the 70 years of its existence, the gimnazija in Trbovlje experienced many organisational and other changes that reflected those in primary and secondary education. Education, in turn, changed in parallel with changes in society and reflected the current needs for the education of children after primary school at the national and local level. This is why the functioning of the gimnazija (its establishment, reorganisation, the number of students) was for nearly 50 years influenced by the important role Trbovlje played in the political and economic fields as part of the Zasavje mining region under Yugoslav socialism. In the last 20 years, due to the altered role of Zasavje in the newly formed country, the gimnazija has been influenced much more by wider social interests and by individuals, i.e. by positive phenomena (the greater role of general education) and negative ones (registration of similar or related programmes in the vicinity).

Ključne besede: Trbovlje, prva in druga Jugoslavija, meščanska šola, gimnazija, usmerjeno izobraževanje

Key words: Trbovlje, first and second Yugoslavia, town school, gimnazija, secondary specialised education

* Nevenka Hacin, profesorica zgodovine in sociologije, muzejska svetovalka/kustosinja, Zasavski muzej Trbovlje, e-pošta: Nevenka.zmt@siol.net.

Pogled na stanje na področju izobraževanja v Zasavju pred letom 1945 nam kaže, da je glede na lokalne potrebe počasi razvijajočega gospodarstva in naraščanja števila prebivalstva kakor tudi miselnosti takrat t. i. vladajočega sloja vse do konca 19. stoletja zadoščalo osnovnošolsko izobraževanje oz. obrtno izobraževanje in tečaji za usposabljanje trenutno aktualnih poklicev, saj se ideja o ustanovitvi meščanske šole, ki bi njenim absolventom omogočila nadaljevanje šolanja na strokovnih šolah (ne pa tudi na gimnazijah), pojavi šele v začetku 20. stoletja, pa še to samo v Trbovljah. Ideja, sprejeta na občinski seji leta 1908, je bila v skladu s takratno zakonodajo, ki je že od leta 1883 dopuščala ustanavljanje meščanskih šol v vseh večjih industrijskih krajih (kamor so Trbovlje takrat vsekakor spadale), istočasno pa omogočala prilagoditev učnih načrtov¹ njihovim potrebam.

Vloga za ustanovitev meščanske šole v Trbovljah, poslana na Štajerski deželni zbor leta 1908, je bila zavrnjena zaradi zahtev po dvojezičnem pouku, saj so imele vse takratne srednje šole na Štajerskem nemški učni jezik. Tendence po meščanski šoli so zato zamrle (delno tudi zaradi vojne). Ponovno so oživele po prvi svetovni vojni in se po nekajletnem lobiranju realizirale leta 1926². Šolo je v celoti vzdrževala občina Trbovlje, čeprav so jo obiskovali tudi učenci iz sosednjih občin, in sicer vse do ustanovitve lastnih meščanskih šol, tako npr. iz Zagorja ob Savi do leta 1936. Tako je občina v celoti prispevala tudi sredstva za izgradnjo nove šolske stavbe leta 1928 (otvoritev 1. 10.). Do tedaj je potekal pouk v dveh učilnicah II. osnovne šole (danes OŠ Ivana Cankarja, Trg Franca Fakina 8). Število vpisanih se je v 'prvih petih letih gibalo med 111 in 161 učenci oz. v tridesetih letih med 214 in 255 učenci.³ V času druge svetovne vojne, ko je okupator šolo preimenoval v Hauptschule/glavna šola, pa zasledimo v prvih dveh letih porast vpisanih na '370 oz. 380 otrok, nato pa padec na 276.⁴ V četrtem letu vojne pa sploh ni bilo več vpisa, saj je okupator spremenil namembnost stavbe iz izobraževalne ustanove (ki je istočasno služila še potujčevanju) v bivalni prostor za nemške vojake.

Zakaj gimnazija v Trbovljah šele leta 1945

Gimnazija v Trbovljah je bila ustanovljena z »Uredbo ministrstva za prosveto o gimnazijah v šolskem letu 1945/46, kot mešana gimnazija od I. do V. razreda s pravico

1 Učne načrte, ki so jih predložili ministrstvu v potrditev, so sestavljali člani učiteljskega zbora ter zastopniki obrtnikov, trgovcev in kmetov.

2 Hacin 2014, str. 29.

3 GESŠ, arhiv, kronike: Kronika štirirazredne državne meščanske šole v Trbovljah (1926/27–1939/40).

4 GESŠ, arhiv, kronike: Die Leitung der Hauptschule Trifail/Sschulchronik (1926/27–1943/44).

postopnega odpiranja višjih razredov.«⁵ Tako so Trbovlje s popolno osemletno gimnazijo dobile prvo srednjo šolo, ki je poglobljala in širila splošno izobrazbo (do tedaj omejeno na meščansko šolo, ustanovljeno v Trbovljah »4. septembra 1926«⁶).

Zakaj gimnazija v Trbovljah šele leta 1945 oz. prav leta 1945 – zaradi spremene miselnosti o pravici otrok do splošnega izobraževanja (do vojne privilegij otrok elite, po vojni pravica vseh) in vloge, ki jo je Zasavje, t. i. »Rdeči revir«⁷, dobilo v povojni Jugoslaviji, oz. ciljev, ki jih je novo nastala država (ki je temeljila na socialistični ideologiji) želela doseči s spremembami v šolstvu, in jih lahko razberemo iz izjave v. d. ravnatelja Gimnazije v Trbovljah, podane na otvoritveni konferenci učiteljskega zbora (15. novembra 1945): »Cilj našega vzgojnega prizadevanja je, da se ohranijo in razširijo pridobitve osvobodilnega boja. Naš politični ideal je zedinjena Slovenija v Federativni Jugoslaviji in v socijalistični vzajemnosti vsega slovenstva pod vodstvom bratske ZSSR. Metoda, s pomočjo katere ta cilj dosežemo, je izobraževanje mladine. Izobraževanje pa ni samo hladno teoretiziranje ampak mladino je treba navduševati. Zato moramo biti najprej sami aktivni in vneti poborniki idej, za katere naj mladino navdušujemo.

V Trbovljah je letos prvič postavljena gimnazija, zato imamo še posebne težave. Niti javnost nima pojma, kaj je gimnazija, kaj šele mladina sama. Z vestnim in pridnim delom profsorskega zbora in z železno doslednostjo bomo postavili solidne temelje trboveljski gimnaziji. Težkoče so zlasti v pomanjkanju znanja, ki bi ga nudila v rednih razmerah osnovna šola v materinščini. Toda to nas ne sme motiti. Česar učenci ne znajo, jih je treba naučiti ne glede na to ali to spada v učno stvarino gimnazije ali ne. Šele ko bomo te težave premagali, bomo imeli pravo gimnazijo. Tudi to imejmo vsi pred očmi, da imamo opravka z mladino, ki ima starše po večini iz delavskih slojev in da ta mladina nima tiste pomoči kakor v večjih mestih. Učenec je res navezan samo nase in na svojega profesorja ... «⁸ Zgoraj navedena trditev: »Niti javnost nima pojma, kaj je gimnazija, kaj šele mladina sama« ni bila v praksi v celoti potrjena, saj se je že prvo leto vpisalo na gimnazijo 345⁹ otrok, od tega 28 v V. razred mešane gimnazije (1. letnik gimnazije v današnjem pomenu besede). V šolskem letu 1948/49 pa je gimnazija, ko je dejansko postala osemletna šola, štela že 466¹⁰ učencev (od tega 117 t. i. višješolcev).

5 GESS, arhiv, dokumenti: Izpisek iz uradnega lista Slovenskega narodno-osvobodilnega sveta/SNOS, št. 32 (5. 9. 1945).

6 GESS, arhiv, kronike: Kronika štirirazredne državne meščanske šole v Trbovljah (1926/27–1939/40).

7 Rdeči revir – negativna oznaka za Zasavje iz časa Kraljevine Jugoslavije preide v pozitivno takoj po končani drugi svetovni vojni zaradi spremembe političnega sistema.

8 SI_ZAC 306, fond Gimnazija Trbovlje, A. Š. 5/13: Zapisniki konferenc učiteljskega zbora (1945–1952).

9 ZMT, arhivska zbirka, fond šolstvo: Gimnazija Trbovlje, Poročilo za šolsko leto 1954/55 z izvlečki poročil za šolska leta 1945/46 do 1953/54, Trbovlje: Gimnazija Trbovlje, 1955, str. 50.

10 Prav tam, str. 51.

Glede na število, predvsem pa socialni izvor vpisanih (tabela 1) lahko sklepamo, da je vsaj polovica staršev, s tem pa tudi otrok, vedela, kaj lahko pričakuje od gimnazije. Zato trditev: »Tudi to imejmo vsi pred očmi, da imamo opravka z mladino, ki ima starše po večini iz delavskih slojev in da ta mladina nima tiste pomoči kakor v večjih mestih« ni bila odraz dejanskega stanja. To potrjuje tudi v letu 1948/49 (že popolna osemletna gimnazija) odstotek vpisanih iz delavskih družin, ki ni predstavljal večine oz. ne bi niti polovice (43,6 %), pa čeprav bi k otrokom delavcev-neposrednih proizvajalcev v gospodarstvu (maksimum 35,1 %) prišteli še učence iz kmečkih družin (maksimum 8,5 %). V takšni kombinaciji bi število otrok »delavcev« prvič preseglo 50 % leta 1952/53 (47,3 % iz delavskih in 7,3 % iz kmečkih družin).

Tabela 1: »Socialni sestav višješolcev«¹¹

Leto in vpisani/ Socialni izvor	Delavci: št. in %	Nameščenci: št. in %	Obrtniki: št. in %	Kmetje: št. in %	Ostali: št. in %
1945/46: 28	9 / 32,1	12 / 42,9	5 / 17,9	2 / 7,1	-
1946/47: 48	16 / 33,3	23 / 48,0	8 / 16,7	1 / 2,0	-
1947/48: 63	19 / 30,2	32 / 50,7	11 / 17,5	1 / 1,6	-
1948/49: 117	41 / 35,1	58 / 49,6	8 / 6,8	10 / 8,5	-
1949/50: 121	43 / 35,5	63 / 52,1	5 / 4,1	6 / 5,0	4 / 3,3
1950/51: 146	62 / 42,4	64 / 44,0	8 / 5,4	10 / 6,9	2 / 1,3
1951/52: 139	56 / 40,3	53 / 38,1	19 / 13,7	10 / 7,2	1 / 0,7
1952/53: 110	52 / 47,3	37 / 33,6	9 / 8,2	8 / 7,3	4 / 3,6
1953/54: 131	60 / 45,8	43 / 32,8	8 / 6,2	16 / 12,2	4 / 3,0
1954/55: 131	59 / 45,1	55 / 42,0	7 / 5,3	9 / 6,9	1 / 0,7

Naraščanje števila višješolcev po letu 1948/49 (iz 63 leta 1947/48 na 117 leta 1948/49) pa ni bil samo posledica večanja interesa otrok za gimnazijo ali posledica uvedbe popolne osemletne gimnazije (4 razredi višje gimnazije), pač pa tudi odraz organizacijskih sprememb mešanih gimnazij: »Nižja gimnazija je bila v letih 1945/46 do 1947/48 štirirazredna. Petletni gospodarski načrt, ki je bil uzakonjen leta 1947, je zahteval večje število srednje strokovno izobraženega kadra na vseh področjih dejavnosti, zato je bila s šolskim letom 1948/49 gimnazija reorganizirana v triletno nižjo in petletno višjo. Ta sprememba je bila v veljavi do leta 1952/53, ko je bila nižja gimnazija zopet razširjena na štiri leta.«¹² Kljub izpadu enega razreda pa po tem letu ni zaslediti bistvenega vpada števila višješolcev (tabela 1).

Na osnovi analize strukture vpisanih, ki so jo vodile različne šole v različnih časovnih obdobjih in pod različnimi kriteriji (npr. Industrijska kovinarska šola¹³), pa lahko

11 Prav tam, str. 53.

12 Prav tam, str. 9.

13 Hacin 2014, str. 54.

ugotovimo tudi spremembe v razmerju števila otrok iz obrtniških družin (upadanje iz 17,9 % leta 1945/46 na 8,2 % leta 1952/53) in otrok iz delavskih družin (naraščanje 32,1 leta 1945/46 na 47,3 % leta 1952/53). Razlog za to je bila verjetno posledica statusne spremembe obrtnika v socialističnem gospodarstvu. Že konec 40. let 20. stoletja »so bile večje zasebne obrtniške delavnice nacionalizirane oz. zaplenjene,«¹⁴ ali pa so »po zgledu industrije, kjer so se povezovale sorodne dejavnosti, iz bivših obrtnih delavnic začeli nastajati družbeni obrati-gospodarska podjetja, v katerih so se po večini zaposlovali nekdanji obrtniki.«¹⁵ Tako so nekdanje obrtnike zaradi družbenih sprememb, pri vodenju evidenc prevedli (prekvalificirali) v delavce oz. pod ostali.

Spremembe na gimnaziji v Trbovljah v prvih letih po vojni

Ustanovitev gimnazije v Trbovljah je bila pravzaprav politična odločitev, saj njeni začetki segajo v leto 1945, leto osvoboditve, ko je novo nastala Jugoslavija spričo socialistične ideologije in potreb takratne družbe z uredbami urejala in uvajala spremembe na področju šolstva. Ena takih je bilo ukinjanje meščanskih šol in njihovo preimenovanje v nižje gimnazije, tako tudi v Hrastniku in Zagorju. V posameznih krajih, mdr. v Trbovljah, pa je ministrstvo za prosveto ustanovilo mešane, t.i. popolne (8 letne) gimnazije. Tako so otroci spričo vloge, ki jo je Zasavje pridobilo v novo nastali državi zaradi svoje ideološke usmeritve (že pred vojno Rdeči revir¹⁶) ter potreb rudarstva in industrije (Črni revir¹⁷) v sklopu splošne gospodarske usmeritve povojne Jugoslavije, prvič dobili možnost obiskovati srednjo šolo v domačem kraju in pridobiti splošno izobrazbo, potrebno za nadaljnje šolanje.

Stavba je ponovno služila prvotnemu, izobraževalnemu namenu po osvoboditvi (prekinjeno v zadnjem letu vojne zaradi drugotnih potreb okupatorja), in sicer v Trbovljah prvič kot gimnazija. Pouk se je pričel 15. oktobra 1945 po t. i. obnovitveni dobi šolanja, ki je potekala od 15. junija do začetka oktobra v zasilno obnovljenih prostorih nekdanje meščanske šole (Trbovlje 110 a, danes Gimnazijska cesta 10). Obnovitvena doba šolanja je bila namenjena učencem (tečajnikom), ki so obiskovali Hauptschu-

14 Jana Mlakar Adamič, *Obrt v Zasavju, Šušter, šnajder, mojškra, O čevljarstvu, krojaštvu in šiviljstvu ali kar se obleče in obuže*, Trbovlje: Zasavski muzej Trbovlje, 2013, str. 28.

15 Prav tam, str. 26.

16 Rdeči revir - odraža tradicionalno navezanost delavskega gibanja, tako tudi Zasavčanov, na rdeče simbole v bojih zoper izkoriščanje delavstva, najprej za izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev (stavke), kasneje, po oktobrski revoluciji v Rusiji leta 1917, pa tudi za politične pravice. Zato ne presenečajo dogodki, kot sta spopad z Organizacijo jugoslovanskih nacionalistov/Orjuno, 1. junija 1924 v Trbovljah, ali ustanovitev Komunistične partije Slovenije/KPS, 27. aprila leta 1937, na Čebinah.

17 Črni revir - odraža razvoj premogovništva in nanj vezanih industrijskih panog, ki so skupaj z izgradnjo južne železnice (odsek Ljubljana-Celje 1846/49) dale regiji svoj pečat (prehod iz redko poseljenega kmečkega v razvito rudarsko-industrijsko območje).

le/glavna šola v času okupacije, in so po opravljenih tečajih oz. dopolnilnih izpitih (slovenski jezik, narodna zgodovina, zemljepis Jugoslavije) dobili potrdila o uspešno zaključenem šolanju, kot tečajnikom, ki se v istem obdobju, zaradi različnih razlogov sploh niso šolali. Ti so v začetku oktobra, po končanem izobraževanju po skrajšanem učnem načrtu, opravljali posebne izpite. Število prvih oz. drugih tečajnikov je v dokumentih zavedeno različno, a skupaj naj bi jih bilo 392¹⁸. Pri tem ni upoštevanih 99 dijakov, »ki so sodelovali v narodno-osvobodilni borbi/NOB/ ali Osvobodilni fronti/OF/ najmanj eno leto, in so jim bili priznani med okupacijo dovršeni razredi brez dopolnilnega izpita.«¹⁹

Učenci, ki so se želeli vpisati v gimnazijo v šolskem letu 1945/46, so morali imeti končano nižjo gimnazijo (to je meščansko šolo) in opravljen nižji tečajni izpit, »v naslednjih dveh letih sprejemni izpit za višjo srednjo šolo, nato pa v letih 1948/49 do 1950/51 zopet nižji tečajni izpit. V naslednjih letih je bil nižji tečajni izpit dokončno ukinjen, za prestop na višjo gimnazijo ali druge višje srednje šole pa predpisan sprejemni izpit, ki so ga dijaki opravljali na šoli, kjer so nadaljevali šolanje.«²⁰

Gimnazija pa se je, tako kot že pred njo meščanska šola, vse od ustanovitve srečevala s prostorskimi problemi (kapaciteta stavbe ob izgradnji do 150 učencev). Delno jih je zaradi »prednostnih potreb«²¹ širšega družbenega interesa omilila 1. oktobra 1952 s pridobitvijo 6 učilnic oz. dozidavo stranskih kril šolskega poslopja, dodatno pa še v letu 1957/58 z njuno nadzidavo (4 učilnice), in adaptacijskimi deli (pridobitev jedilnice in shrambe za živila, kabinetov za učila in dijaške knjižnice, sanitarij v drugem nadstropju). Vse to je izboljšalo pogoje za izvajanje pouka '770 učencem oz. 606 v 17 oddelkih nižje in 164 v 6 oddelkih višje gimnazije,²² ni pa zadostilo vsem potrebam, zato so posamezni oddelki še vedno »gostovali« v posameznih stavbah, npr. na glasbeni šoli (Okrajni trg 12, danes Mestni trg 6), izven matične ustanove. Ravno tako je pouk potekal še naprej v dveh izmenah.

Situacija pa se je bistveno spremenila šele po šolski reformi konec 50 let 20. stoletja. Reorganizacija gimnazije je pripomogla k zmanjšanju vpisanih že v šolskem letu '1958/59 (iz 770 na 190 dijakov) oz. v letu 1959/60 omogočila 214 vpisanim v 8 oddelkih uvedbo enoizemskega pouka. Žal pa je to trajalo samo do leta 1964/65, ko je bil zaradi pomanjkanja učilnic (tudi zaradi leta 1956 ustanovljene in leta 1958 preseljene

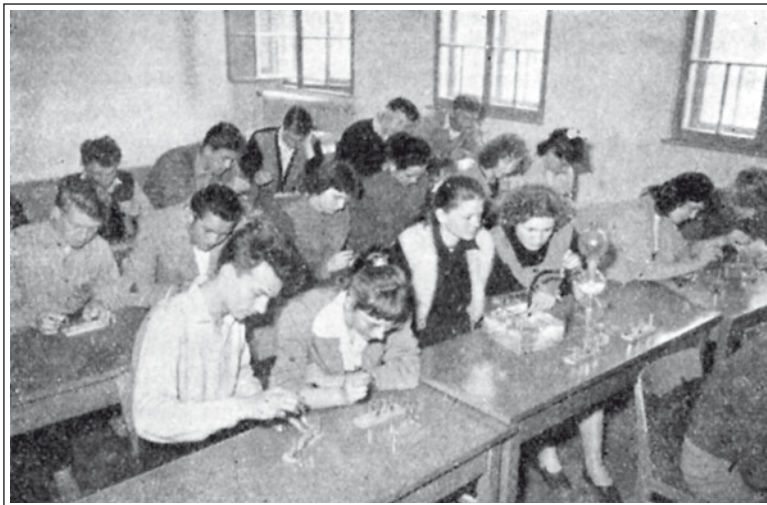
18 ZMT, arhivska zbirka, fond šolstvo: Gimnazija Trbovlje, Poročilo za šolsko leto 1954/55 z izvečki poročil za šolska leta 1945/46 do 1953/54, Trbovlje: Gimnazija Trbovlje, 1955, str. 8.

19 Pav tam.

20 Hacin 2014, str. 32.

21 Širjenje šolskega poslopja se je začelo spomladi 1949, ko so izkop za temelje brezplačno opravili dijaki in profesorski zbor, postavitve temeljev do betonske plošče v podprtiličju pa je izvedlo Okrajno gradbeno podjetje. Nato se je gradnja ustavila do počitnic leta 1952, ker so bila vsa dela podjetja usmerjena v realizacijo načrtov industrije, predvidenih v prvem petletnem gospodarskem načrtu.

22 ZMT, arhivska zbirka, fond šolstvo: Gimnazija v Trbovljah, Poročilo za šolsko leto 1957/58, Trbovlje: Gimnazija Trbovlje, 1958, str. 23.

Pri kemijskih vajah v višjih razredih gimnazije, 1958 (hrani ZMT, fototeka).

Ekonomске srednje šole²³ v izpraznjene oz. dogovorjene prostore gimnazijske stavbe ponovno uveden dvoizmenski pouk²⁴ (dokončno ukinjen šele v samostojni Sloveniji).

Gimnazija kot štiriletna šola

Že v letu 1958 je gimnazija doživela prvo pomembnejšo prelomnico. Šolska reforma²⁵, ki je ukinila dotedanje mešane (8 razredne) gimnazije, je gimnazijo izenačila z drugimi srednjimi šolami (gimnazija je obdržala samo štiri razrede t. i. višje gimnazije). Tako tudi v Trbovljah, ko je Svet za šolstvo Okrajni ljudski odbor/OLO Trbovlje, v skladu z novo šolsko reformo, s 1. 8. 1958²⁶ reorganiziral obstoječo gimnazijo v 4-letno splošnoizobraževalno srednjo šolo druge stopnje. Po ukinitvi okraja Trbovlje²⁷ so pravice in dolžnosti do šole prešle na Okrajni ljudski odbor/OLO Ljubljana, ta pa je leta 1960 vse pravice s 1. januarjem 1961²⁸ prenesel nazaj na občino (Svet za

23 Hacin 2014, str. 34–36.

24 GESŠ, arhiv, kronike: Kronike gimnazije (1959–1960, 1964–1965).

25 Splošni zakon o šolstvu iz leta 1958 je uveljavil enotno obvezno osemletno osnovno šolo/OŠ, saj je z ukinitvijo nižjih gimnazij odpravil paralelno šolanje (4 razrede OŠ in 4 razrede višje OŠ ali 4 razrede OŠ in 4 razred nižje gimnazije), in tako omogočil vsem otrokom z raznovrstnimi ustvarjalnimi sposobnostmi, ne glede na njihov družbenoekonomski status, višjo splošno izobrazbo in enakopravnejše možnosti za nadaljnje izobraževanje v različnih zavodih druge stopnje – gimnazijah, tehničnih šolah, učiteljskih, strokovnih šolah, s tem pa tudi oblikovanje vsestranske človeške osebnosti v duhu samoupravnih socialističnih družbenih potreb.

26 GESŠ, arhiv, dokumenti: Odločba št. 01-4535/6 (23. 6. 1958).

27 1. julija 1958 je bili ukinjeni okraj Trbovlje, Občine Trbovlje, Zagorje in Hrastnik, ter večji del občine Radeče, so bile priključene okraju Ljubljana. Ostale občine bivšega okraja Trbovlje so bile priključene okraju Novo mesto, delno pa okraju Celje.

28 GESŠ, arhiv, dokumenti: Odločba št. št. 04/2-44/1-60 (4. 11. 1960).

Pohod gimnazijskih maturantov, 1963 (hrani Justi Jerman).

prosveto in kulturo pri Občinskem ljudskem odboru/ObLO Trbovlje oz. leta 1968 na skupščino občine).

Celoten proces t. i. reformirane gimnazije, ki je potekal v skladu s takratno zakonodajo²⁹, je vključeval uvajanje novih učnih vsebin³⁰, kot so osnove umetnostne vzgoje (1958/59), sociologijo, tehnično vzgojo z delom v proizvodnji in praktičnimi znanji kot izbirnim predmetom (1966/67), družbeno in politično ureditev Socialistične federativne republike Jugoslavije/SFRJ (1973/74), kakor tudi sodobne oblike dela: seminarske naloge, laboratorijske vaje in proizvodno delo (izvajano v delovnih organizacijah/DO zasavskih podjetij) ter v skladu z zahtevami za verifikacijo (odločba 23. 11. 1966³¹), preurejanje klasičnih učilnic v sodobno opremljene kabinete za pouk kemije, biologije in fizike do leta 1966, leta 1973 pa še za tuj jezik (fonolaboratorij, ki so ga intenzivno uporabljali pri pouku angleščine prvih osem let, nato pa manj zaradi neažurnega usklajevanja gradiva z učnimi načrti). Istočasno pa so iz predmetnikov izpadli t.i. elitistični predmeti, kot sta npr. latinski (1966/67) in francoski jezik (1970/71 so ga nadomestili z nemškim).

29 Resolucija o vlogi in nalogah gimnazije v vzgojno-izobraževalnem sistemu, Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije/LRS 19/12, 1961; Navodila o pogojih za in o verifikaciji gimnazije, Svet za šolstvo, 28/1, 1962.

30 Pomembnejše spremembe predmetnikov, *40 let ...* (ur. odbor), Trbovlje: Temeljna organizacija združenega dela/TOZD Srednja šola naravoslovno-matematične in ekonomske usmeritve Trbovlje, 1985, str. 33–37.

31 Frančiška Mlakar, Mihelina Nučič, *Zgodovina gimnazije v Trbovljah, 40 let ...* (ur. odbor), Trbovlje: Temeljna organizacija združenega dela/TOZD Srednja šola naravoslovno-matematične in ekonomske usmeritve Trbovlje, 1985, str. 6.

Vsebinske spremembe na področju vzgojno-izobraževalnega dela so tako mdr. odražale tudi etična načela socialistične družbe, katerih cilj je bil razviti vsestransko osebnost učenca. Šole naj bi to dosegle s postopnim uvajanjem enotne splošne izobrazbe na srednji stopnji. Temu cilju so bile podrejene organizacijske spremembe v 70. in v začetku 80. let 20. stoletja. Prva leta 1973, ko so delavci gimnazije na osnovi Zakona o konstituiranju organizacij združenega dela sprejeli sklep³² o ustanovitvi delovne organizacije, vpisane v sodni register šele leta 1975³³, druga leta 1975³⁴, ko so zaposleni in delegati gimnazije z večino glasov sprejeli sklep o združitvi gimnazije in ekonomske šole v enovito t.i. temeljno organizacijo združenega dela/TOZD Gimnazija-ekonomska šola, in tretja, ki je potekala v istem letu kot združitev³⁵, pa je delovanje tako reorganizirane šole v sklopu srednješolskega centra Trbovlje.

Z ustanovitvijo delovne organizacije Šolski center Trbovlje/DO ŠCT³⁶ so bile uresničene dolgoletne težnje povezovanja srednjega šolstva v Zasavju, ki naj bi zagotovil »ugodnejše eksistenčne pogoje srednjim šolam v regiji, enake pogoje izobraževanja za vse dijake, ne glede na smer šolanja, in omogočil hitrejšo prilagajanje potrebam združenega dela. Šolski center Trbovlje/ŠCT se je po vključitvi obeh srednjih šol iz Zagorja (1983 TOZD Srednja šola elektro usmeritve, 1984/85 TOZD Rudarski šolski center) leta 1982/83 preimenoval v Zasavski srednješolski center/ZSC oz. leta 1985 v ZSC Miha Marinko/MM. Leta 1990 pa so se šole, vključene v ZSC MM, ponovno osamosvojile.«³⁷

Organizacijske spremembe pa niso vplivale na izobraževalne programe gimnazije, ki so še naprej poglobljali in širili splošno izobrazbo vpisanih ter usposabljali za višji in visokošolski študij. V skladu s tem so se učne vsebine³⁸, ki so jih izvajali šest oz. od leta 1971/72 po pet delovnih dni v tednu, še vedno delile na družbeno-jezikovne in matematično-naravoslovne, vključujoč tudi telesno in predvojaško vzgojo, tehniško vzgojo s proizvodnim delom in praktičnim znanjem ter prostovoljne dejavnosti. »V šolskem letu 1974/75 je bil v 1. razred z novim učnim načrtom uveden nov predmet – samoupravljanje s temelji marksizma/STM, ki naj bi še poglobljal idejno naravnost pouka.«³⁹

32 GESŠ, arhiv, dokumenti: Priglasitev za vpis konstituiranja delovne organizacije (26. 12. 1973).

33 Sprememba naziva šole: Delovna organizacija/DO s firmo Gimnazija Trbovlje, p. o., Trbovlje, Gimnazijska cesta 10, je bila vpisana v sodni register na Okrožnem gospodarskem sodišču v Ljubljani pod REG. 1081/00 dne 7. 5. 1975.

34 GESŠ, arhiv, dokumenti: Sklep o organiziranju temeljne organizacije združenega dela (6. 5. 1975).

35 GESŠ, arhiv, dokumenti: Sklep o spojitvi v delovno organizacijo Šolski center Trbovlje/DO ŠCT (22. 4. 1975).

36 DO ŠCT/Delovna organizacija Šolski center Trbovlje je bila vpisana v sodni register 10. 3. 1976, vendar so se Gimnazija in Ekonomska šola Trbovlje, Tehniška strojna in elektro šola, ter Revirska delavska univerza že ob konstituiranju v temeljne organizacije združenega dela/TOZD leta 1975 izrekle za delovanje v njenem sklopu.

37 Hacin 2014, str. 37.

38 Lipičnik, Mlakar, Simončič 1985, str. 35–36.

39 Hacin 2014, str. 33.

Namesto gimnazije Srednja šola naravoslovno-matematične usmeritve

Največje vsebinske spremembe pa je gimnazija doživela po prenovi srednjega šolstva z uzakonitvijo usmerjenega izobraževanja/UI leta 1981. Cilj prenove celotnega izobraževanja po osnovni šoli je bil širjenje enotne splošne izobrazbe na srednji stopnji in s tem poudarjanje produkcijske vloge šole v družbi. Tako bi odpravili dualizem srednjega šolstva, ki je učencem poklicnih šol zapiral pot k nadaljnjemu izobraževanju oz. omogočili vsem učencem pridobiti splošno strokovno izobrazbo, praktična znanja, sposobnosti in spretnosti za začetek dela tako v določeni stroki (smeri), kot tudi za nadaljnje izobraževanje. V skladu s tem je bila sprejeta odločitev, da dijaki končajo srednjo šolo brez mature oz. zaključnega izpita. Prva generacija t. i. »usmerjencev« je zaključila tako reformirano srednje šolanje v šolskem letu 1984/85, zadnja pa leta 1994/95.

Temelj usmerjenega izobraževanja/UI je postala t. i. skupna vzgojna izobrazbena osnova (dveletni program enotne šole), ki naj bi bila podlaga za vsako nadaljnje šolanje, ter enoinpolletna skupna izobrazbena osnova, kot enotna vsebina vseh srednješolskih programov. »Tako zastavljeno izobraževanje pa so spremljali pozitivni in negativni oz. sporni pojavi. Povečala sta se obseg in raznovrstnost splošne izobrazbe v strokovnih in zlasti poklicnih šolah, poklicno izobraževanje se je podaljšalo na najmanj tri leta, nastajali so šolski centri, kar je odločilno vplivalo na decentralizacijo šolske mreže; sporni pa so bili poenotenje splošne izobrazbe in ukinitvev gimnazij, uveljavitev vertikalne povezanosti izobraževanja, ki daje prednost pri vpisu na univerze izobraževanju enake strokovne usmeritve na srednji stopnji, in zahteva, da mora biti proizvodno delo obvezna sestavina vsakega izobraževanja po osnovni šoli zaradi uveljavljenega načela, da ima proizvodno delo samo po sebi vzgojno vrednost.«⁴⁰ Slovenija usmerjenega izobraževanja/UI ni realizirala v celoti, zato je lahko mdr. ohranila gimnazijsko izobraževanje v t.i. srednjih šolah s široko strokovno usmeritvijo (splošno-kulturna, naravoslovno-matematična, družboslovno-jezikoslovna in pedagoška srednja šola). To je veljalo tudi za gimnazijo v Trbovljah, ki se je leta 1981 preimenovala v Srednjo šolo naravoslovno matematične in ekonomske usmeritve⁴¹ v sklopu delovna organizacije Zasavski srednješolski center/DO ZSC. Na osnovi sklepa Izobraževalne skupnosti Slovenije⁴² je izvajala program naravoslovno-matematične tehnologije in izobraževala učence za poklic naravoslovno-matematični tehnik.

Temu je prilagodila učne načrte tako po vsebini kot številu izvedenih ur specifičnih za predmete posamezne usmeritve (matematični, fizikalni, biološko-kemijski tehnik), ohranila splošne, uvedla izbirne predmete in dejavnosti oz. proizvodno delo/delovno prakso.

40 Prav tam, str. 16.

41 GESŠ, arhiv, dokumenti: Sklep sodišča/izbris oz. vpis zaradi formiranja nove delovne organizacije (1. 1. 1983).

42 GESŠ, arhiv, dokumenti: Sklep Izobraževalne skupnosti Slovenije (19. 5. 1983).

Vse spremembe in pritiski okolja po preusmerjanju dijakov v proizvodne poklice, za katere so bile razpisane štipendije, in še v 80. letih več ali manj zagotovljena delovna mesta, so samo sprva vplivale na vpis dijakov na naravoslovno-matematično usmeritev. »Tako beležimo v letu 1984/85 padec dijakov na 198 (v 70 letih je bilo letno povprečje 250), v letu 1989/90 pa ponovno dvig na 227 oz. 1990/91 porast na 312 dijakov (zaradi reorganizacije šole upoštevane vse razpisane smeri: naravoslovno-matematična, splošna gimnazija).«⁴³

Pri tem seveda ne upoštevamo števila učencev ekonomske usmeritve (npr. 420 leta 1989/90), čeprav šola funkcionira kot enovita temeljna organizacija združenega dela Srednja šola naravoslovno-matematične in ekonomske usmeritve/TOZD SŠNMEU, in se kot taka še vedno srečuje s prostorsko stisko. Za vse učence je bilo na razpolago 15 učilnic, zato so bile nepretrgoma zasedene, tudi med dopoldanskim in popoldanskim turnusom. »Zbiranje sredstev za dozidavo je tudi po dveh razpisanih referendumih za samoprispevek zadoščalo zgolj za novo, moderno opremljeno telovadnico v letu 1982/83, ki pa je bila na voljo tudi učencem drugih smeri usmerjenega izobraževanja v Trbovljah, preureditev specialnih učilnic za kemijo, biologijo in fiziko leta 1986, novo računalniško učilnico s sodobno opremo in povezavo v mrežo ter fasado na šolski stavbi.«⁴⁴

In ponovno gimnazija

Temeljna organizacija združenega dela Srednja šola naravoslovno-matematične in ekonomske usmeritve/TOZD SŠNMEU se je 19. 9. 1990 v skladu z zakonskimi spremembami iz leta 1989 preimenovala v delovno organizacijo/DO Gimnazija-ekonomska šola⁴⁵. 30. 1. 1992⁴⁶ je Republika Slovenija/RS izdala odlok o ustanovitvi vzgojno-izobraževalnega zavoda/VIZ Gimnazije in ekonomske šole, ki se je leta 1994⁴⁷ preimenoval v Gimnazijo in ekonomsko srednjo šolo, in šola pod istim imenom (kljub enoletni vmesni spremembi) deluje še danes.

Vzporedno z reorganizacijo je šola doživljala vsebinske spremembe, kot npr. ukinitvev predmeta obrambe in zaščite ter samoupravljanja s temelji marksizma (1990/91) že pred uradno odpravo usmerjenega izobraževanja⁴⁸, uvedbo novega vzgojno-izobraževalnega programa/VIP gimnazija (prva generacija 1990/91), ponovno uvedbo

43 Kronike gimnazije (1959–1973, 1984–1995).

44 Hacin 2014, str. 38.

45 GESŠ, arhiv, dokumenti: Sklep sodišča o preimenovanju (1. 9. 1990).

46 GESŠ, arhiv, dokumenti: Ustanovitveni akt (30. 1. 1992).

47 GESŠ, arhiv, dokumenti: Sklep sodišča/sprememba imena (25. 3. 1994).

48 Usmerjeno izobraževanje–reformirano izobraževanje po osnovni šoli v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji/SFRJ od 1974 do 80. let 20. stoletja. V Sloveniji uzakonjeno leta 1981, v celoti odpravljeno leta 1996 s sprejetjem Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ter sistemskih zakonov o osnovnih šolah, gimnazijah ter poklicnem in strokovnem izobraževanju.

*Tradicionalni Miklavžev sejem, kot simbol dobrodelnosti na šoli, 2011/12
(hrani GESŠ, fototeka).*

mature (1994/95), ki so odraz spreminjanja dotedanje (socialistične) miselnosti na področju izobraževanja in zakonskih sprememb po ustanovitvi samostojne Slovenije.

Spremembe in novosti so se nadaljevale tudi v novo tisočletje. Tako npr. na področju vzgojno-izobraževalnega/VI dela, ki se kaže v pridobivanju dodatnih (2003/04 maturitetni tečaj) in posodabljanju obstoječih programov (2010/11 izbira drugega tujega jezika), v uvajanje novih (2014/15 športni oddelek) in bogatenju obstoječih smeri (od 2010/2011 do 2013/2014 poskusno izvajanje projekta »Preverjanje nekatereh elementov gimnazijskega programa v obliki nivojskega pouka pri matematiki in angleščini ter uvajanje nove metode ustnega ocenjevanja z vodenno razpravo).⁴⁹

Novitete pa lahko spremljamo tudi pri izvajanju in organiziranju številnih obšolskih dejavnosti (društva, krožki, projekti: od 2007 sodelovanje v mednarodnem projektu Euroweek⁵⁰, od 2008 Miklavžev sejem, kot simbol dobrodelnosti na šoli⁵¹,

49 Učitelji matematike so spomladi 2014 prejeli srebrno priznanje Gospodarske zbornice Slovenije za inovacijo Ustno ocenjevanje pri matematiki z vodenno razpravo.

50 Kot edini predstavniki Slovenije vsako leto predstavljajo slovensko kulturo v drugi državi.

51 Večino zbranega denarja, ki ga pridobijo dijaki s prodajo darilc (izdelajo in zberejo sami) na stojnicah, podarijo preko Rdečega križa/RK socialno ogroženim družinam, del pa ga namenijo šolskemu skladu (ustanovljen 1998) in tako zagotovijo sredstva za izvedbo nadstandardnih dejavnosti in finančno pomoč socialno šibkim dijakom.

Šola po izgradnji prizidka 1997 (hrani GESŠ, fototeka).

od 2009/10 tutorstvo, ...), ki naj bi, poleg rednega in obogatnega izobraževanja (od 2005 matematični maraton, od 2007 matematični vikend kot oblika povezovanja matematike in športa⁵², debatni klub Logos, ki dosega mednarodne uspehe, ...), zadostile različnim interesom dijakov (elektronski časopis GobecNews, tradicionalna mednarodna izmenjava dijakov in profesorjev z Gimnazijo Scheinfeld, ...).

Šola pa ves čas delovanja izboljšuje tudi pogoje za delo dijakov in zaposlenih. Tako je npr. uvedla enoizmenski pouk leta 1998, ki ji ga je omogočila izgradnja prizidka (otvoritev 28. 5.) oz. ureditev in posodobitev 16 splošnih in 5 posebnih učilnic. Skrb za stavbo se je nadaljevala v 21. stoletje (2011 prenova strehe). Ravno tako posodabljanje učilnic, ki se odraža v intenzivni informatizaciji šole, npr. od leta 2004 z optično povezavo z medmrežjem (v šolskih prostorih gostuje Arnes-ovo vozlišče, edino v Zasavju), h kateremu so pritegnili dijake, ki skrbijo za tehnično podporo (kot skupina GimTeam) oz. z multimedijско opremo učilnic (projektorji, računalniki), kar pa seveda omogoča mdr. posodabljanje dela učiteljev, npr. 2011/2012 zamenjava papirnatih dnevnikov in redovalnic z elektronskimi.

Vse novosti gimnazije v zadnjih 20 letih niso samo ohranjale, pač pa v prvem desetletju celo vplivale na porast vpisanih (tabela 2). Situacija se začne spreminjati po letu 2000 (ne glede na odzivnost šole potrebam okolja, otrok oz. staršev), ko sledimo zmanjševanju števila dijakov na gimnaziji (tabela 2), kar pa je posledica, kot se ugo-

⁵² Navdušenje nad t. i. tridnevnimi vikendi se odražajo v nadaljevanju organiziranja različnih vikendov: od 2009 pevski, od 2011 sprostitveni, od 2014 naravoslovni.

tavlja tudi na ostalih srednjih šolah v Zasavju, manjše rodnosti oz. številčno šibkejših generacij in slabših pogojev za zaposlitev po končanem šolanju (recesija) oz. poostrenih pogojev za vpis v nadaljnje izobraževanje, in ne nazadnje možnosti večje izbire hitro menjajočih programov šolanja v lokalnem okolju (Srednja tehniška in poklicna šola Trbovlje⁵³, Srednja šola Zagorje⁵⁴), ki naj bi nudili večjo možnost zaposlitve. Gimnazija se tako v zadnjem obdobju 2010–2014 po številu vpisanih približuje stanju šolajočih v obdobju 1970–1975 (med 227 in 261 dijaki).

Tabela 2 »Število dijakov (primerjava vpisanih: gimnazija – ekonomska) na Gimnaziji in ekonomski srednji šoli/GESŠ v Trbovljah«⁵⁵

GESŠ	1990/1991	1999/2000	2006/07	2010/11	2013/14	2014/15
gimnazija ⁵⁶	312	407	350	281	246	255
ekonomska ⁵⁷	344	306	254	133	86	70+22 ⁵⁸
Skupaj	656	713	604	414	332	347

Ne glede na "trenutno" (že večletno) situacijo (tabela 2), pa šola še naprej deluje skladno s svojo vizijo: »Vzgajali in delovali bomo v skladu z načeli etičnega kodeksa Gimnazije in ekonomske srednje šole/GESŠ Trbovlje ter izvajali kvaliteten in sodoben pouk. Šola bo integrirana v okolje in v širši evropski prostor ter v okolju prepoznavna, hkrati pa bo prispevala k ohranjanju naravne in kulturne dediščine domačega okolja«. ⁵⁹ Izpolniti zastavljene cilje pa naj bi ji olajšalo mdr. tudi sodelovanje z vsemi splošnimi gimnazijami v projektu Posodobitev gimnazijskih programov.

Povzetek

Gimnazija v Trbovljah je bila ustanovljena z uredbo ministrstva za prosveto leta 1945. Ustanovitev mešane gimnazije takoj po osvoboditvi je bila pravzaprav politična odločitev, pogojena s spremenjeno vlogo, ki so jo Trbovlje dobile kot del Zasavja zaradi ideološke usmeritve (Rdeči revir) in utemeljeno povečane vloge na področju gospodarstva (Črni revir) v sklopu splošne gospodarske usmeritve poveljne Jugoslavije. Število vpisanih otrok, ki so tako prvič dobili možnost obiskovati srednjo šolo v domačem kraju in pridobiti splošno izobrazbo (do tedaj omejeno na meščansko šolo), potrebno za nadaljnje šolanje, pa potrjuje upravičenost njene ustanovitve.

53 Hacin 2014, str. 61–64.

54 Prav tam, str. 68–70.

55 GESŠ, arhiv, kronike: Kronike gimnazije (1984–1995, 1995–2000, 2000–2009, 1. 9. 2009–2015).

56 Gimnazija: upoštevanji različni vzgojno-izobraževalni programi/VIP (gimnazija, naravoslovno-matematična smer, splošna gimnazija) v posameznem šolskem letu.

57 Ekonomska srednja šola: različni vzgojno-izobraževalni programi/VIP (poslovno-finančna in trgovska smer, ekonomsko-komercialni tehnik, ekonomska gimnazija, ekonomski tehnik) v posameznem šolskem letu.

58 Maturitetni tečaj.

59 ZMT, arhivska zbirka, fond šolstvo: GESŠ/ Šola danes-za jutri, tipkopis (2002–2014), str. 3.

Izobraževanje po končani osnovni šoli je tako postalo v času jugoslovanskega socializma dosegljivo vsem zainteresiranim (če so izpolnjevali pogoje vpisa), ne glede na socialni izvor, kar potrjuje mdr. struktura šolajočih na gimnaziji (večanje odstotka otrok delavcev). Kakšna je ta v zadnjih 20 letih oz. v samostojni Sloveniji, pa ni znano, saj šola o tem ne vodi evidenc.

Gimnazija je v svojem 70-letnem delovanju doživljala številne organizacijske (reforme) in vzporedno s tem tudi vsebinske spremembe (vzgojno-izobraževalni programi/VIP), ki so odražale aktualne potrebe po različnih vrstah in zahtevnosti izobraževanja po osnovni šoli tako na državni kot lokalni ravni, istočasno pa so odražale miselnost trenutno vladajoče ideologije (reorganizacija gimnazije v srednjo šolo, ukinitvev oz. uvedba mature ...). Ne glede na to pa na gimnaziji prvih 60 let njenega delovanja spremljamo naraščanje števila šolajočih. Situacija se v tem pogledu spreminja na slabše zadnjih 10 let (približuje se stanju v 70. letih 20. stoletja), kar pa ni posledica zmanjšanja odzivnosti šole na potrebe in interes družbe, še bolj pa otrok in njihovih družin iz lokalnega okolja, pač pa številčno šibkejših generacij (rodnost) in slabših možnosti za zaposlitev (recesija) oz. poostrenih pogojev za nadaljnje izobraževanje (matura), in ne nazadnje številnih, hitro menjajočih programov šolanja v lokalnem okolju (Srednja tehniška in poklicna šola, Srednja šola Zagorje), ki naj bi nudili mladim možnost večje in hitreje zaposlitve.

Viri in literatura

Viri:

- Gimnazija in ekonomska srednja šola/GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Izpisek iz uradnega lista SNOS, št. 32 (5. 9. 1945).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Odločba (23.6.1958), Odločba št. 04/2-44/1-60 (4. 11. 1960).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Priglasitev za vpis konstituiranja delovne organizacije (26. 12. 1973).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Službeni list SFRJ-Objava vpisa konstituiranja DO (7. 5. 1975).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Sklep o organiziranju temeljne organizacije združenega dela (6. 5. 1975).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Sklep o spojitvi v DO Šolski center Trbovlje (22. 4. 1975).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Sklep sodišča /izbris oz. vpis zaradi formiranja nove delovne organizacije (1. 1. 1983).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Sklep Izobraževalne skupnosti Slovenije (19. 5. 1983).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Priloga k programski zasnovi, ISS (21. 12. 1983, 7. 2. 1985).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Sklep sodišča o preimenovanju (1. 9. 1990).

- GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Ustanovitveni akt (30. 1. 1992).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, dokumenti: Sklep sodišča/sprememba imena (25. 3. 1994).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, kronike: Kronika štirirazredne državne meščanske šole v Trbovljah (1926/27–1939/40).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, kronike: Die Leitung der Hauptschule Trifail/Sshulchronik (1926/27–1943/44).
- GESŠ Trbovlje, arhiv, kronike: Kronike gimnazije (1959–1973, 1984–1995, 1995–2000, 2000–2009, 1. 9. 2009–2015).
- Signatura_Zgodovinski arhiv Celje/SI_ZAC 306, fond Gimnazija Trbovlje, A.Š. 5/13: Zapisniki konferenc učiteljskega zbora (1945–1952).
- SI_ZAC 306, fond Gimnazija Trbovlje, A.Š. 5/16: Sprejemni izpiti (1945).
- SI_ZAC 306, fond Gimnazija Trbovlje, A.Š. 6/18: Izpiti-vpisnice (1945).
- SI_ZAC 306, fond Gimnazija Trbovlje, A.Š. 7/27: Nadzidava in adaptacija Državne gimnazija Trbovlje (1957).
- SI_ZAC 306, fond Gimnazija Trbovlje, A.Š. 7/25: Gimnazija Trbovlje, 1949–50. Partijski kadri in delo na šoli (1949–50).
- Zasavski muzej Trbovlje/ZMT, arhivska zbirka, fond šolstvo: Gimnazija v Trbovljah, Poročilo za šolsko leto 1954/55 z izvlečki poročil za šolska leta 1945/46 do 1953/54, Trbovlje: Gimnazija Trbovlje, 1955.
- ZMT, arhivska zbirka, fond šolstvo: Gimnazija v Trbovljah, Poročilo za šolsko leto 1957/58, Trbovlje: Gimnazija Trbovlje, 1958.
- ZMT, arhivska zbirka, fond šolstvo: 20 let Ekonomske šole Trbovlje, Poročilo 1956–1976, Trbovlje: Tozd gimnazija-ekonomska šola, 1977.
- ZMT, arhivska zbirka, fond šolstvo: GESŠ/ Šola danes-za jutri, tipkopis (2002–2014).

Literatura:

- Čibej, Danijela, Bizjak, Marjetka, Gulič, Aleš, ect.: *Gimnazija Trbovlje 1945–1995*, Trbovlje: Gimnazija Trbovlje, 1995.
- Hacin, Nevenka: *Kam po končani osnovni šoli: poklicno in srednje šolstvo v Zasavju*, Trbovlje: Zasavski muzej Trbovlje, 2014.
- Lipičnik, Darka, Mlakar, Frančiška, Simončič, Vlado: *40 let ...*, Trbovlje: TOZD Srednja šola naravoslovno-matematične in ekonomske usmeritve Trbovlje, 1985.
- Mlakar Adamič, Jana: *Obrt v Zasavju, Šušter, šnajder, mojškra, O čevljarstvu, krojaštvu in šiviljstvu ali kar se obleče in obuje*, Trbovlje: Zasavski muzej Trbovlje, 2013.